

REISVERSLAG

KNNV-REIS

NAAR

COSTA RICA

**12 – 27 FEBRUARI
2005**

REISGEGEVENS:

Reisleiding:

Erik Eggenkamp
Margherita Bottazzi Basti

Vervoer:

Vliegtuig van Schiphol naar Costa Rica
20-persoons bestelbus in Costa Rica,
gereden door Alex

Reisroute & Verblijf:

Zie kaart op blz. 4 en overzicht op blz. 5

Redactie en samenstelling reisverslag:

Erik Eggenkamp

Foto's:

Erik Eggenkamp (tenzij anders vermeld)

Deelnemers:

Jan Boersma
Marjolein Boersma
Dirk de Broekert
Mien de Broekert
Henny Cobelens
Theo Geerinck
Tineke Geerinck
Ruud Kuipers
Rob Langeveld
Carla Meijer

Staand achterste rij (v.l.n.r): Henny, Jan, Dirk, Theo, Carla, Erik; gehurkt voorste rij (v.l.n.r):
Ruud, Marjolein, Alex (onze chauffeur), Mien, Tineke, Margherita (onze gids), Rob

INHOUDSOPGAVE REISVERSLAG:

Kaart reisroute in Costa Rica	Pag 4
Overzicht overnachtingsplaatsen in Costa Rica	5

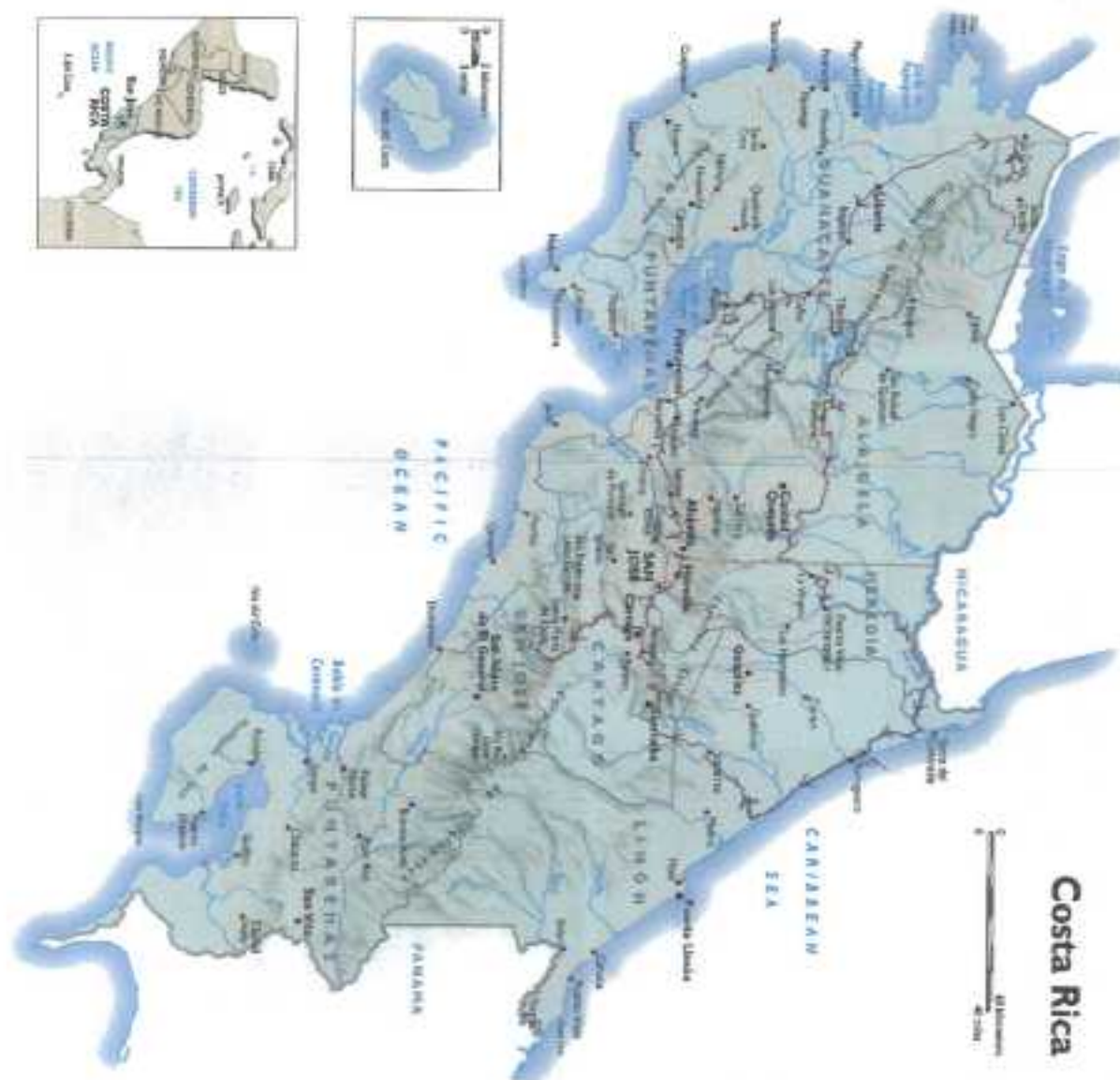
DAGVERSLAGEN

12 februari 2005	Schiphol > Juan Santamaria International Airport > Alajuela	6
13 februari 2005	Alajuela > Guanacaste > Hacienda Inocentes	7
14 februari 2005	Hacienda Inocentes > Parque Nacional Santa Rosa v.v.	8
15 februari 2005	Hacienda Inocentes > Parque Nacional Rincon de la Vieja v.v. <i>Impressies van de eerste helft van de eerste week</i> <i>(13-15 februari)</i>	9 10
16 februari 2005	Hacienda Inocentes > Palo Verde > La Ensenada	12
17 februari 2005	La Ensenada > Golfo de Nicoya v.v.	14
18 februari 2005	La Ensenada > Arenal Observatory > Montaña de Fuego	17
19 februari 2005	Montaña de Fuego > Hotel Tilajari > Muelle > Selva Verde <i>Impressies van de tweede helft van de eerste week</i> <i>(16-19 februari)</i>	18 19
20 februari 2005	Selva Verde > La Selva v.v.	22
21 februari 2005	Selva Verde > Puerto Viejo de Sarapiquí > Rio San Juan > Laguna Lodge Tortuguero	26
22 februari 2005	Parque Nacional Tortuguero	27
23 februari 2005	Laguna Lodge > Canal de Tortuguero > Freeman > Siquirres > Turrialba > Guayabo Lodge <i>Impressies van de eerste helft van de tweede week</i> <i>(20-22 februari)</i>	28 30
24 februari 2005	Guayabo Loge > CATIE v.v.	33
25 februari 2005	Guayabo Lodge > Cartago > San Gerardo de Dota > Trogon Lodge	34
26 februari 2005	Trogon Lodge > Cartago > Alajuela > Juan Santamaria International Airport <i>Impressies van de tweede helft van de tweede week</i> <i>(23-26 februari)</i>	35 36

BIJLAGEN

(los bijgevoegd)

REISROUTE IN COSTA RICA

Costa Rica

Verbleifplätzen:

1 Hotel Buena Vista	12-13 februari
2 Hacienda Inocentes	13-16 februari
3 La Enseñada	16-18 februari
4 Montaña de Fuego	18-19 februari
5 Selva Verde	19-21 februari
6 Lagunas Lodge	21-23 februari
7 Guayabo Lodge	23-25 februari
8 Trogon Lodge	25-26 februari

ONZE OVERNACHTINGSPLAATSEN IN COSTA RICA

 <p>Hotel Buena Vista</p>		
 	 <p>MONTAÑA DE FUEGO RESORT & SPA</p>	
 <p>Selva Verde Lodge and Rainforest Preserve</p>	 <p>Tortuguero Lodge</p>	
 <p>Campesino Lodge</p>		

DAGVERSLAGEN

12 februari 2005

Schiphol > Juan Santamaria International Airport > Alajuela

Na de nodige voorbereidingen van de afgelopen weken – waaronder veel e-mailverkeer met onze Costaricaanse gids – is het dan zover: met de tickets in mijn hand wacht ik als reisleader de deelnemers aan de KNNV-reis naar Costa Rica op in de vertrekhal van Schiphol. Eén voor één – de getrouwde stellen uiteraard paarsgewijs – maken ze hun opwachting, ruimschoots voor de afgesproken verzameltijd. Ik maak met de mensen kennis (allemaal nieuwe gezichten) en laat ze inchecken.

De bagagecontrole, die streng is voor vluchten op de Verenigde Staten, valt me deze keer mee. Waar ik bij aanvang van mijn vorige reis vorig jaar al bij mijn eerste stappen na het inchecken mijn gehele koffer binnenstebuiten moest keren, houden de veiligheidsbeambten het deze keer bij mijn rugzak. Nou ja, het is voor de veiligheid van iedereen; ik heb dan ook liever dat deze mensen hun werk goed doen.

Het wachten is nu op het boarden van het vliegtuig. Onze reis voert via een tussenlanding in Miami naar de internationale luchthaven van San José/Costa Rica, Juan Santamaria. Bij elkaar een reis van ruim 15 uur.

De overstap in Miami loopt gesmeerd: van de administratieve rompslomp merken we niet zoveel en er zijn gelukkig geen lange wachtrijen bij de douane. De noodzakelijke controles verlopen een stuk soepeler of efficiënter dan vorig jaar. Toen vlogen we via Washington, een veel groter vliegveld met schijnbaar veel strengere procedures. Wat wel nieuw voor mij is, is het zetten van vingerafdrukken en het maken van een netvlies-scan. In de lounges van het vliegveld van Miami hoeven we gelukkig niet lang te wachten voor we ons vliegtuig naar Costa Rica kunnen boarden.

Op het vliegveld van San José is het een vrij heetisch gebeuren; hier is sinds vorig jaar dus weinig veranderd. Na alle plichtplegingen verlaten we het gebouw en dan begint het pas goed. Het is al laat (na tien avonds) en donker en we zijn allemaal redelijk afgemat van de lange reis. Ik zorg ervoor dat de groep bij elkaar blijft en op de gezamenlijke bagage let en ga op zoek naar onze gids en chauffeur. Ondertussen proberen allerlei “handige Juans” mij te verleiden om vooral hún vervoermiddel te nemen. Eén ervan lijkt zelfs van dezelfde firma te zijn als degene waarbij wij ons vervoer hebben geboekt. Maar hij heeft geen gids bij zich, die zou ons immers verwelkomen. Gelukkig komen onze chauffeur en gids er al snel aan. We maken kennis met Alex – el drivero – en Margherita. Met de laatste heb ik dus al veel contact gehad over de e-mail; toch is de kennismaking voor ons beiden een verrassing, maar wel heel hartelijk.

Nadat alles en iedereen in de ruime bus is ingeladen, gaan we op weg naar ons verblijf in Alajuela: Hotel Buena Vista. Daar angekommen is het de bedoeling dat we nog wat eten, maar de meesten van ons gezelschap zien daarvan af, moe als ze zijn van de reis. De hotelbeheerder is zo vriendelijk voor ons nog wat sandwiches te maken. Nadat de sleutels van de hotelkamers zijn uitgereikt en de bagage in de kamers is bezorgd, maakt iedereen zich op om naar bed te gaan.

Erik Eggenkamp

Ondanks de zware dag van gisteren ben ik rond zonsopgang al wakker. Ik besluit me aan te kleden en de directe omgeving van het hotel te gaan verkennen. Het hotel blijkt een overzichtelijke achtertuin te hebben met een spectaculair uitzicht over de hoogvlakte waarin San José is gelegen, met de overige omringende steden samengesmeed tot één agglomeratie.

De eerste vogels dienen zich al aan: de gebruikelijke "gardenbirds" die ik mij nog kan herinneren van mijn reis van vorig jaar: Tropische Koningstiran (Tropical Kingbird, *Tyrannus melancholicus*), Blauwwitte Zwaluw (Blue-and-white Swallow, *Pygochelidon cyanoleuca*), Roodkraaggors (Rufous-collared Sparrow, *Zonotrichia capensis*), Hoffmanns Specht (Hoffmann's Woodpecker, *Melanerpes hoffmanni*), Bisschopstangara (Blue-grey Tanager, *Thraupis episcopus*) en de nationale vogel van Costa Rica, de Grays Lijster (Clay-coloured Robin, *Turdus grayi*). Ik maak kennis met een Canadees die ook in het hotel overnacht en ook vogelaar is. Hij wijst mij nog op een paar Philadelphiavireos (Philadelphia Vireos, *Vireo philadelphicus*) en Tennesseezangers (Tennessee Warblers, *Vermivora peregrina*) die in de dichtbegroeide tuinafscheiding rondscharrelen.

Na een half uurtje blijkt ook mijn vriendin Carla te zijn opgestaan en komt de tuin bezichtigen. En al gauw worden we vergezeld door onze gids, Margherita, die haar kennis van de vogels van Costa Rica demonstreert en – en passant – de mijne probeert te testen. Gelukkig kan ik haar tests doorstaan dankzij mijn ornithologische voorbereiding en mijn ervaringen van vorig jaar.

Na een uur blijken de meesten van ons reisgezelschap rond het hotel te lopen en kunnen ze genieten van een schitterende Blauwkapmotmot (Blue-crowned Motmot, *Momotus momota*) en een Eekhoornkoekoek (Squirrel Cuckoo, *Piaya cayana*). Ook de eerste Zwarte en Kalikoengieren (Black and Turkey Vultures, *Coragyps atratus*, *Cathartes aureus*) van onze reis kunnen genoteerd worden.

Na deze ochtendbelevissen maken we aanstalten voor het ontbijt, dat helaas het predicaat "continental" draagt, dus toast met jam, maar gelukkig al wel het eerste fruit. We maken meteen van de gelegenheid gebruik om een voorstelrondje te houden.

Na het ontbijt checken we uit en wordt onze bagage op onze bus geladen. De eerste etappe gaat beginnen: richting Guanacaste met als eindbestemming de Hacienda Inocentes. Deze eerste dag moeten we de nodige kilometers afleggen, zodat er vandaag geen tussentijdse uitstapjes op het programma staan. Aan de andere kant is dit wel een mooie gelegenheid om uit te rusten van de reisdag van gisteren. Gelukkig hebben we redelijk de ruimte in onze bus. Het begin van de reis voert ons via het noordwestelijke deel van de agglomeratie naar de internationale "snelweg", de Pan-American Highway, die het noordelijkste puntje van Alaska schijnt te verbinden met het zuidelijkste puntje van Zuid-Amerika, Vuurland.¹ Wat opvalt zijn in ieder geval de vele oranjegekleurde *Erythrina*-bomen die langs de weg staan. Margherita vertelt honderd-uit over de omgeving en de historie van het gebied. Haar kennis van de natuur en cultuur van Costa Rica zal tijdens de reis onuitputtelijk en alomvattend blijken.

De lunch gebruiken we in "La Pacifica", een uitspanning in de buurt van Las Cañas. Hier merken we goed dat onze bus is uitgerust met airconditioning: het is hier erg warm. La Pacifica biedt naast een goede lunch ook de gelegenheid om de benen te strekken en een korte wandeling in de directe omgeving te maken. Twee Witstaartherten (White-tailed Deer, *Odocoileus virginianus*) lopen over het terrein; ik vermoed dat ze tam zijn, ofschoon Margherita het tegendeel beweert. Een Zwarte Leguaan (Ctenosaur of Spiny-tailed Iguana, *Ctenosaurus similis*) laat zich goed zien en ik probeer een Roodnekwinterkoning (Rufous-naped Wren, *Campy-*

¹ Een paar weken later zal ik bij kennissen vernemen, dat dat niet waar is: in Oost-Panama, waar zij op reis zijn geweest, en ook in het westelijke deel van Colombia, bestaat deze "snelweg" niet.

lorhynchus rufinucha) te fotograferen. Overal om ons heen klinkt het geluid van Langstaarttroepialen (Great-tailed Grackles, *Quiscalus mexicanus*), maar die laten zich moeilijk zien. Dat zal tijdens de verdere reis nog wel veranderen.

We vervolgen onze reis naar de volgende stopplaats Liberia, een redelijk grote stad aan de Pan-American Highway, voor een sanitaire stop. De Yellow Cortez, een boom met heldergele bloesem, staat daar vol in bloei. Verder biedt Liberia niet zoveel voor de natuurliefhebber. Het laatste deel van de dagetappe voert ons langs de vulkanen van de Cordillera de Guanacaste: we zien de Volcan Miravalles, de Volcan Rincon de la Vieja en uiteindelijk de Volcan Orosí, aan de voet waarvan de Hacienda Inocentes ligt. Onderweg zien we een Zwaluwstaartkoningstiran (Scissor-tailed Flycatcher, *Tyrannus forficatus*), veel Holenzwaluwen (Cliff Swallows, *Hirunda fulva*) en een paar Kuifcaracara's (Crested Caracaras, *Caracara cheriway*). Aangekomen op de Hacienda hebben we na het uitladen van de bagage en het in gebruik nemen van onze huisjes nog wat tijd om rond te lopen, voordat we gaan eten. Hoewel ik mij de Hacienda nog goed kan herinneren van mijn reis van vorig jaar, blijkt deze plaats mij weer opnieuw te bekoren. De droge warmte wordt aangenaam verzacht door een stevige bries vanuit de bergen en alom vliegen allerlei soorten vogels. Mijn reisgenoten maken ook nog kennis met de Geelvleugelara (Scarlet Macaw, *Ara macao*) en de Buffons Ara (Great Green Macaw, *Ara ambigua*), die sinds jaar en dag op het terrein verblijven. Hacienda Inocentes doet namelijk ook dienst als een soort opvanghuis voor papegaaien.

Als gebied voor onze namiddag-wandeling kiezen we het terrein dat achter onze huisjes ligt en dat via een hangbruggetje over een riviertje is te bereiken. In de bomen zien we op korte afstand een paar Midden-Amerikaanse Spinapen of Miriki's (Central American Spider Monkeys, *Ateles geoffroyi*) met een jong. Allevlei soorten papegaaien vliegen over het gebied op zoek naar hun slaapplekken.

Weldra wordt het donker en maken we ons op voor het diner, dat in de hacienda zelf wordt geserveerd. Het eten laat ons goed smaken na een bustocht van bijna een hele dag. Margherita legt uit wat we de volgende dag gaan doen. Ik wijs mijn reisgenoten erop dat we hier midden in de wildernis verblijven en dat iedereen bedacht moet zijn op slangen, schorpioenen en ander "ongeregeld". Ik raad iedereen dan ook aan om zijn bagage niet zomaar open en bloot op de grond te laten staan en 's nachts zaken als kleding en schoenen goed af te dekken.

In ons huisje aangekomen maken Carla en ik hernieuwd kennis met de Glaskikkertjes (Glass Frogs, *Centrolenella spec.*) die onze badkamer met ons delen.

Erik Eggenkamp

14 februari 2005

Hacienda Inocentes > Parque Nacional Santa Rosa v.v.

Na de eerste twee reisdagen was dit eigenlijk de eerste volledige vakantiedag. Het wakker worden was geen probleem, want om half zes werden we gewekt door het gebrul van de brulapen. Om zes uur op pad voor de eerste verkenning van het terrein en de vogels. Al snel bleek wie de ervaren vogelaars waren. Na het eerste echte Costaricaanse ontbijt, rijst met bruine bonen, per bus richting het Santa Rosa National Park. Onderweg nog wat gevogeld en Rob vertoonde zijn passie voor insecten door op zijn knieën door het gangpad van de bus te kruipen achter een klein kruipertje aan. In het park een wandeling gemaakt. Weer veel vogels, planten en vlinders gezien en dit alles met een zeer enthousiaste, deskundige en duidelijke uitleg van onze voortreffelijke gids Margherita. Na de lunch ter plekke per bus retour met een onderbreking van een korte wandeling langs de weg waar we nog een Langstaartmanakin (Long-tailed Manakin, *Chiroxiphia linearis*) zagen, een prachtig vogeltje.

Het eind van de middag een leuke tocht per wagen achter een trekker gemaakt over de hacienda. Wat een uitgestrektheid en prachtige landschappen met als decor de vulkaan Orosí in

dalende middagzon. Ook hier behalve onze eerste toekan een waarneming waar Margherita helemaal verrukt van was, nl. een Braziliaans konijn (Forest Rabbit, *Sylvilagus brasiliensis*), de tweede keer dat zij die zag in haar gidsenbestaan! Toch een duidelijk bewijs van de diversiteit van flora en fauna van de verschillende continenten.

's Avonds na het eten de vogellijst bijgewerkt en na twee dagen stond de stand op 104 soorten, voorwaar een goed begin.

Deze eerste dag was zeer geslaagd en belooft nog heel wat voor de komende dagen.

Dirk de Broekert

15 februari 2005

Hacienda Inocentes > Parque Nacional Rincon de la Vieja v.v.

Het lijkt wel of de brulapen hun wekker net als Theo en ik ook op half zes hebben staan. Vlak voordat de wekker rinkelt, klinkt er een enorm gebrul, dat mij in mijn nog slaperige toestand even aan overvliegende straaljagers doen denken. We zijn ruim op tijd voor het ontbijt. Dat geeft ons de tijd om nog eens goed naar de nesten van de Montezuma-oropendola's (Montezuma Oropendolas, *Gymnostinops montezuma*) te kijken, waarvan er enkele tientallen in een hoge boom vlakbij het restaurant hangen. Deze vrij grote prachtig gekleurde vogels maken een opvallend geluid dat wel een beetje op een kort gejoel lijkt. Bovendien maken ze een mooie buiteling rond een tak voor ze hun langwerpige kunstig gebouwde nest in duiken.

De bus vertrekt om half acht naar Rincon de la Vieja. Dat is een stevige rit van bijna twee uur. Vooral het laatste stuk weg kost veel tijd. Wegens het zeer ruwe stenige wegoppervlak kan de bus maar heel langzaam rijden. Dat geeft ons de gelegenheid goed naar de omgeving te kijken. We passeren een dorp. De bewoners hebben huizen van een kwaliteit die we in het rijke Nederland niet kennen. Dat we in een vulkanisch gebied zijn, is goed te zien op een plek waar de weg is uitgegraven dwars door een dikke laag witgrijze as. De zijkanten van de weg zijn door uitspoeling mooie geplooid randen van ongeveer twee meter hoog.

In het park is een route van 7 km uitgezet, die door het regenwoud voert. Het is geen oerbos, maar wel oud bos. Margherita legt uit waar we dat aan kunnen zien. De grote volwassen bomen zijn zo ver uitgegroeid dat hun kroon maar weinig licht door laat, zodat de onderbegroeiing niet erg dicht kan worden. Ook aan de lianen is te zien dat dit bos oud is. In zo'n 50 tot wel 100 jaar zijn velen stevig verhout, wat een teken van ouderdom is.

Door via een metalen hangbrug het riviertje de Colorado over te steken kom je op de route. Het pad klimt en het is goed uitkijken geblazen als je niet over de vele kronkelende wortels van reusachtige bomen wil vallen. Mocht je toch struikelen dan moet je vooral niet zonder te kijken steun zoeken bij een boom in de buurt. Je loopt de kans er een te treffen met scherpe punten en stekels of in mieren te grijpen, die kunnen steken of bijten. Heel opvallend zijn de enorme plankwortels van de Ceiba, tenminste 300 jaar oud, die de boom behoeden voor omvallen. Ook de grillige vormen van de Matapalo, Strangler Fig, een bomendoder, zijn indrukwekkend. Dieren eten de vijgen en verspreiden met hun poep de zaden. Het ontkiemde zaad begint zijn leven als een epifyt hoog in de kroon van de gastboom. In de loop van de tijd groeien er wortels naar de grond. Na vele jaren worden de wortels dikker, groeien samen en wurgen de gastboom.

De vulkanische activiteit in de bodem van het bos komt op meerdere plaatsen aan de oppervlakte. We komen langs een plek met dikke stinkende dampen en meerdere plaatsen met bubbelende modder van 75 tot 106 °C. Daar is de hele omgeving bedekt met een laag grijs poeder. Het geheel ziet er uit als een mini-vulkaan. Op een van deze plaatsen zit ijzer in het gesteente, waardoor samen met heet water en stoom prachtige rode en oranje kleuren worden gevormd. Daarna komen we langs een betoverend blauwe poel.

IMPRESSIES VAN HET EERSTE DEEL VAN DE EERSTE WEEK
(13 – 15 februari 2005)

↑
Blauwkapmotmot (Blue-crowned Motmot) achter
Hotel Buena Vista/Alajuela

↑
Witkeelekstergaai (White-throated Magpie-Jay)
op Hacienda Inocentes/Guanacaste

Moeder en kind: Midden-Amerikaanse Spinapen (Central American Spider Monkey) achter Hacienda Inocentes

↑
Langstaartmannakin (Long-tailed Mannakin) in Parque
Nacional Santa Rosa

Uitzicht op Volcan Orosi ↑

↑
Goudstaartsaffierkolibrie (Blue-throated Goldentail) in
Rincon de la Vieja

↑
Heetwaterbron in Rincon de la Vieja

← Zwarte Leguaan (Spiny-
tailed Iguana) in Rincon de la
Vieja

Inmiddels zijn we dan uit het bos in een open veel droger deel van het park gekomen. De begroeiing is meestal dor en bruin. Maar toch zijn ook hier bloeiende struiken en boompjes. Dit gedeelte ligt hoog, waardoor je een schitterend uitzicht hebt over het groene bos en de wat verder weg gelegen bergen. Ondanks de volle zon is het door de stevige wind hier uit te houden.

Na een tijdje voert de route weer naar het groene schaduwrijke deel van het bos. Onderweg zien we net als in het eerste deel menig hagedisje wegschieten. Weer terug bij de hangbrug worden we verrast door een grote blauwe vlinder, *Morpho peleides*, en een Zwarte Leguaan (Ctenosaur/Spiny-tailed Iguana, *Ctenosaurus similis*).

In de schaduw van een boom heeft de hele club een picknick lunch. Daarna keren we terug naar ons onderkomen op de Hacienda Inocientes. Na een rustpauze is er nog tijd om op zoek te gaan naar vogels en andere boeiende zaken op het uitgestrekte terrein van de Hacienda. Vogels en vlinders zijn er genoeg, maar de klap op de vuurpijl zijn de spinaapmoeder met haar baby. Samen zijn ze perfect zichtbaar in een bijna kale boom, waar ze van de eerste groene blaadjes eten.

Na de avondmaaltijd rekenen we onze biertjes af, want morgen trekt de troep verder.

Tineke Geerinck

16 februari 2005

Hacienda Inocentes > Palo Verde > La Ensenada

Aangezien het schema 5, 6, 7, 8 uur (wekker, birding, ontbijt, vertrek) ons soms wat streng voorkwam, besloten Jan en ik de klok iets later te laten rinkelen, temeer daar het vertrek zelfs om 7.30 uur zou plaatsvinden. We bleken ons enigszins verkeken te hebben op de wekfunctie van de natuur om ons heen, hoewel de brulapen zich deze ochtend vergelijkenderwijs rustig gedroegen.

De entourage van het prachtige ontbijtbalkon evenals de o.a. geserveerde zwarte bonen met rijst zijn waarschijnlijk wel door een van mijn voorgangers beschreven.

Het afscheid van Los Inocentes begon met het betreden van de wederom door de trouwe Alex schoongemaakte en met onze bagage beladen bus. Deze stopte al snel bij een van de helaas het eenvoudigst te observeren dieren: een gedood exemplaar; in dit geval een aangereden Witsnuitneusbeer (White-nosed Coati, *Nasua narica*; pizote in het Spaans). 'Another vulture' stond op enige afstand vol ongeduld ons vertrek af te wachten.

De negentien kilometer hobbelpad naar de Carretera Interamericana (Pan-American Highway) was ons door de voorafgaande excursies vertrouwd geworden. Ook aan de kanten van onze reis Leider was ik gewend geraakt; de eerste keer dat hij riep: 'Ooohh!! Stop! stop! stop! alto! alto!!', meende ik dat een medepassagier ernstig onwel was geworden. Inmiddels wist ik dat de opwindende door een gevederde lijstsoort veroorzaakt werd. De ter linkerzijde van de bus zittenden bleven echter onvermurwbaar: bij een stop gaven verrekijker en camera hen slechts zicht op de petten van de 'rechtsen', zodat er doorgereden diende te worden.

Op de highway (tweebaans) aangekomen liet de onvolprezen gids Margherita door de microfoon merken dat haar kennis zich niet tot haar vakgebied beperkt. We kregen o.a. een lesje 'presidentje afzetten', maar ook de economie van het land, ook in relatie tot de natuurbescherming, kwam ter sprake. In de loop der tijden is veel oorspronkelijk bos ten gunste van veehouderij verdwenen; de regering stelt wel geld in het vooruitzicht voor herbebossing, maar blijft als het op betaling aankomt vaak in gebreke.

Het was overduidelijk dat we in de droge tijd door dit 'sabana'landschap van de provincie Guanacaste reden: het vee, voornamelijk zeboes (oorspronkelijk uit Azië en beter bestand tegen droogte), graasde op het stoffige verdorde gras en veel loofbomen hadden hun blad laten vallen.

Op mij maakte het iedere keer weer een vervreemdende indruk: zo'n meestal alleenstaande met een prachtige felgekleurde bloesempracht getooide boom die er verder als dood uitzag.² Een korte warme pauze in Liberia, de provinciehoofdstad, werd door sommigen benut voor een bezoek aan de toiletten in de supermarkt; de boekwinkel was eveneens in trek, ook bij Margherita.

De tocht over de Pan-American Highway werd voortgezet tot de afslag naar een zeer stoffige en hobbelige weg in de richting van ons eerste doel: het nationale park Palo Verde, genoemd naar de daar veel voorkomend gelijknamige 'groene boom' (*Parkinsonia aculeata*) met tros- sen gele bloemen en lange bruine peulen. De belangrijke familie *Leguminosae* is verdeeld in drie onderfamilies: de *Papilionoideae* (bij ons veel voorkomend) en de (beide meer in warme landen voorkomende) *Mimosoideae* en *Caesalpinoideae*, waartoe de Palo Verde behoort. De blad- vorm bij deze soort bevordert het beperken van verdamping.

Op deze weg werden we met een schijnbare tegenstrijdigheid geconfronteerd: temidden van de stoffige droge velden werden sawa's zichtbaar. De bevoeiing wordt hier mogelijk gemaakt door de aanwezigheid van een aantal rivieren dat zijn oorsprong op de aanwezige bergketens (cordillera's) in het oosten heeft. Het nationaal park Palo Verde (9466 ha), voor een deel be- staand uit kalkstenen heuvels, is gelegen rond de monding van een van deze rivieren, de Tempisque, een waar dorado voor een groot aantal vogels. Meteen met de kijkers hier op af, óf eerst een excursie met Margherita was de keus die ons na aankomst op het parkeerterrein geboden werd.

De zeven mensen die haar volgden, kregen vrijwel meteen de tweede neusbeer van de dag te zien: een oud verstoten mannetje dat in voor hem risicovolle omstandigheden mogelijke etensresten van de parkeerders zocht. Daarna struikelden we bijna over een Zwarte Leguaan, de 'spiny-tailed iguana' of Ctenosaur (*Ctenosaurus similis*). Margherita toonde ons een op een apenladdertje lijkende klimplant (*Bauhinia glabra*), een maretak (*Loranthaceae*), een 'garnalenplant' (*Acanthaceae*) die een door boomval ontstane ruimte volledig opvulde. Ze wees op het feit dat in dit 'tropical dry system' de bomen diep wortelen als aanpassing aan de droogte; één van de aanwezige lianensoorten (een z.g. 'water vine') kan zelfs als dorstlesser gebruikt worden. In dit type bos worden twee boomlagen onderscheiden: 'understory' en 'ca- nopy'- de kroonlaag, waar soms nog een 'emergent' (een alleenstaande boom) bovenuit steekt. Op dat moment kon zij een schildpadje van het pad oprapen Kinosternon (*scorpioides spec.*); iets later zouden we nog een hagedis, de 'common anolis' (*Norops spec.*) zien.

We passeerden een kalksteenformatie waar een termietentunnel en -pad duidelijk zichtbaar waren. Het land telt zo'n 150 soorten en de dieren hebben een duidelijke 'recyclingfunctie'. De bevolking gebruikt oude nesten als insectenbestrijdingsmiddel: in de strijd tegen een wes- pensoort die hun nest aanvalt, produceren de termieten een geurstof die deze beesten op de vlucht jaagt; bij verbranding van de nesten komen deze stoffen vrij zodat ongewenste insecten op afstand blijven.

² E.e.a. maakt mij zeer nieuwsgierig naar hetzelfde landschap in regentijd. Wat op mij tegenstrijdig overkomt, is de gang van zaken rond zonlicht en bladgroen; heel vroeger heb ik geleerd dat de gezamenlijke aanwezigheid van deze factoren een voorwaarde is voor de zetmeelproductie door de plant. In de droge tijd is er wel zon maar geen blad(groen); in de regentijd is het andersom; voor zaadvorming uit die bloemen zullen toch ook voedings- stoffen nodig zijn. Welke denkfout maak ik?

Reactie van Rob Langeveld:

Op de vraag hoe de ontbladerde boom aan de bouwstoffen voor het zaad kan komen, en hoe uiteindelijk de af- wegingen voor de plant cruit zien, durf ik zo gauw geen antwoord te geven. Het lijkt me dat zo'n boom voor die paar zaadjes wel een bepaalde hoeveelheid reservestoffen kan missen resp. weer opzamelen, en dat voor dit opzamelen de lichttoevoer in de regentijd nog steeds toereikend is, maar wat ik over die reservestoffen heb ge- leerd heb zou ik eerst weer moeten opduiken, en misschien vinden die planten bovendien reuze interessante stunts uit om elkaars oplossingen te overtroeven.

Maar ik herinner mij dat in Palo Verde NP Jan opmerkte dat aan de stam van de Naked Indian Tree (*Bursera simaruba*) onder de rode schilfers intens bladgroen tevoorschijn kwam, en aan Margherita voorlegde dat dit ter compensatie van het bladverlies zou kunnen zijn; inderdaad was volgens haar die interpretatie correct.

Het natuurpad 'El Mapache' (580 m.) dat we in omgekeerde volgorde liepen, is er een van de zeven die in het park zijn uitgezet. Over een aantal van de diverse genummerde bomen heeft Margherita het een en ander verteld o.a. over de 'flor blanca' (*Plumeria rubra*), nuttig als wasmiddel, de wilde hibiscus tegen maagklachten en de 'hojoche' (*Brosimum alicastrum*), waarvan de indianen de vruchten als maïsvervanger gebruikten, terwijl een zuidelijke vorm de 'milktree' (*B. utile*), in het zuiden door hen als voedselvoorziening voor de overledenen geplant werd, waardoor op kerkhoven soms wel exemplaren van zo'n vierhonderd jaar oud voorkomen.

Aangezien ik niet over illustraties beschik, wordt het misschien wel een ernstig verbaal geweld als ik nog meer namen probeer te noemen; bovendien werd de excursie enigszins versneld beëindigd omdat een afspraak met de vogelaars nageleefd diende te worden. Onze gids snelde naar het parkeerterrein omdat daar haar taak als Moeder Margherita lag: de broodjes tonijn met toebehoren moesten uitgedeeld worden. Erik had ons vooraf gewaarschuwd om i.v.m. opdringerige apen voorzichtig met onze eetwaar om te gaan; helaas hoe nonchalant ik (hoopvol) ook was, er kwam geen rover in zicht.

Na de lunch werd de apparatuur weer opgepakt en begaf iedereen zich naar de waterkant; ook hier was veel moois te zien en ook hier breekt mijn gebrek aan kennis me op, zodat ik me van het noemen van vogelnamen onthoud (wat ik wel kende was de, naar ik begreep ook hier niet onomstreden, maar wel mooie Waterhyacint (*Eichhornia crassipes*).

Met z'n allen zorgden we er met onze schoenen voor dat Alex 's avonds niet zonder werk zou zijn en hobbelden we terug naar de highway, die we tenslotte in de buurt van Ariszona nogmaals verwisselden voor een afslag met minder goed wegdek. Wat mij opviel, was de meer groene indruk die de omgeving van deze weg naar de Golf van Nicoya maakte. Stoppen mocht soms weer en zo kreeg ik mijn eerste prachtige Wenkbrauwmotmot (Turquoise-browed Motmot, *Eumomota superciliosa*) te zien. Bij de ingang van La Ensenada Lodge, ons aan het water gelegen einddoel, kwam een grote kapokboom in zicht en, nauwelijks uitgestapt, konden we de kijkers op een kleine uil richten.

Met een drankje werden we in een bijzondere omgeving verwelkomd. De huisjes kwamen op mij ook heel aardig over, met een mooi uitzicht over het landschap en ook weer veel gevlieg om ons heen.

De voor ons gereserveerde tafel stond in een overkapte ruimte; onze borden konden we laten vullen; na de maaltijd gingen de vogelaars nog aan het verslag, maar ik was blij dat ik aan het eind van deze lange dag zo'n prima bed had; zelfs het door onze buurvrouw Margherita aangekondigde snurken is door mij niet waargenomen.

Met veel dank aan Rob, die niet alleen op het gebied van de flora heeft gecorrigeerd en aangevuld, maar ook het antwoord op mijn hierboven gestelde vraag (zie voetnoot 2) heeft geformuleerd.

Marjolein Boersma

17 februari 2005

La Ensenada > Golfo de Nicoya v.v.

Het inzetten van een luid gebrul door een groep apen (Mantelbrulapen, Mantled Howler Monkeys, *Alouatta palliata*) hoog in de bomen boven de lodges naast de onze, doet ons door deze tropische wekker om 05.15 uur beseffen dat de ochtend toch duidelijk is aangebroken. Geen getreuzel en gencuzel meer, 06.00 uur 'birding time' is de afspraak.

Het uitgestrekte terrein voor de lodges, met bloeiende bomen en struiken, loopt glooiend af naar de spiegelgladde wateroppervlakte van de baai. Aan de overzijde zijn de nevelige contouren van het bergachtige landschap van het Isla Chira zichtbaar. De zachte aquareltinten in

de nog stille atmosfeer geven het geheel een uitstraling van rust, die doet denken aan de sfeer die uitgaat van sommige Japanse houtsneden.

Een dwerguil dichtbij in een kale struik vertrekt ten slotte, gestoord in zijn ochtendrust, als enkele groepsleden niet op gepaste afstand blijven tijdens hun fotografische ijver. Volgens de 'Guide' is het de Ferruginous Pygmy-owl (*Glaucidium brasilianum*), maar de lijst van Erik vermeldt Costaricaanse Dwerguil (Costa Rican Pygmy-owl, *Glaucidium costaricanum*), wat in dit geval wel zo toepasselijk klinkt.³

We zien nog een Witte Ibis (White Ibis, *Eudocimus albus*), een Amerikaanse Fregatvogel (Magnificent Frigatebird, *Fregata magnificens*) met zijn karakteristiek lange gespleten staart, ook Grote Kiskadies (Great Kiskadees, *Pitangus sulphuratus*) laten zich hier horen en een Vlekrugtroepiaal (Streak-backed Oriole, *Icterus pustulatus*) showt zijn fraaie verenkleed hoog in een geelbloeiende boom. Ruim 350 vogels vaak met bijzondere kleurcombinaties en even exotische namen zullen we op deze reis tegenkomen.

In een greppelvormige terreininzinking vinden we niet alleen een witgekleurd familielid van de bij ons bekende passiebloem, maar ook een tiental lege zachte eierschalen van 3-4 cm lengte. Voor Margherita is de vraag van welk reptiel ze afkomstig zijn interessant genoeg om er enkele mee te nemen.

Na het ontbijt begeven we ons naar de steiger voor de boottocht naar de mangrovebossen. De watervoorraad wordt alsnog aangevuld. De Golf van Nicoya maakt deel uit van El Oceano Pacifico of wel de niet te onderschatten GROTE OCEAAN en het zou niet de eerste keer zijn dat een dergelijk toeristenbootje enz....enz..... El capitán zet de buitenboordmotor op vol vermogen, de boeg komt omhoog, het boegwater stuift rakelings langs de hoofden, stemmen verstommen, de groep krimpt ineen, een steelse blik links en rechts, men voelt zich klein en dit is nog slechts het begin.....

Na enkele minuten gaat de vaart er plotseling uit, een vaag glimlachje speelt om de lippen van el capitán als zijn taxerende blik glijdt over de zich voorzichtig oprichtende 'holandeses'. Zo veel moge duidelijk zijn met hem valt niet te spotten. Rustig varen we in de richting van een modderige bank aan de voet van een mangrovebos, waarop zich een menigte vogels bevindt, plevieren, sterns, strandlopers, steltkluten, reigers, regenwulpen enz....enz. De vogels overtuigen in afwachting van een lagere waterstand.

Verderop staat een solitaire boom middenin het water, waarin de hier zeldzame Roodhalsreiger (Reddish Egret, *Egretta rufescens*) wordt gesignaleerd. Volgens de schipper het enige exemplaar in wijde omgeving. Al maandenlang vliegt de vogel tussen deze boom en een soortgelijke boom in de richting van Isla Chira heen en weer. Enkele Bruine pelikanen (Brown Pelicans, *Pelecanus occidentalis*) komen overvliegen.⁴

We 'praaien' een open vlet met Costaricaanse vissers. Margherita neemt voor een schappelijke prijs een prachtig oranjegekleurde zeebaars over. De vis zal 's avonds bij het diner op traditioneel toe bereide wijze geserveerd worden.

Een opvallende halfbolvormige steenmassa steekt in de richting van Palo Verde enkele tientallen meters boven water uit. Volgens Margherita een relict uit de tijd dat Midden-Amerika nog een archipel was. De Cocos Plate schuift over de Caribbean Plate en zorgt voor een geologisch zeer dynamische verbinding. De centrale bergketen met vulkanen en de aardbeving van 1991 vormen hier de directe bewijzen van.

³ Wat ornithologen vroegen beschouwden als de Braziliaanse Dwerguil (Ferruginous Pygmy-owl, *Glaucidium brasilianum*) wordt beschouwd als een verzameling soorten, waaronder – in Costa Rica – de Costaricaanse Dwerguil (Costa Rican Pygmy-owl, *Glaucidium costaricanum*). Deze soorten verschillen van elkaar onder meer door hun geluid (noot van Erik Eggenkamp).

⁴ Volgens de overlevering is een pelikaan suïcidaal. Een oude pelikaan zou zichzelf verpletteren door zich op een onderwater gelegen rots te storten. Meer eigentijds is de verklaring, dat bij het klimmen der jaren ook de ogen van een pelikaan wat minder scherp worden en een onderwater spiegelende steen abusievelijk voor een attractieve vis kan zijn aangezien.

Vervolgens varen we een zijarm van de baai in en naderen het mangrovebos. Van dichtbij is de grillige wirwar van wortels goed te zien. Overal langs lage en vlakke tropische zee-kusten, waar de golfslag niet te sterk is, kan mangrovebos ontstaan. Door steltwortels en luchtwortels is de mangrove aangepast aan de bijzonder zuurstofarme omstandigheden in het bodemslik. Via een fijn poriënstelsel kunnen de wortels boven water zuurstof uit de lucht opnemen. Het dichte wortelstelsel bevordert de sedimentatie van slib en vormt tegelijkertijd een bescherming tegen kusterosie.

De eenzadige vruchten van de mangrove kiemen al hangende aan de moederplant, daarbij ontwikkelt zich een 15-30 cm lange speervormige wortel. Bij een gunstige valrichting en laag water kan de jonge wortel direct goed in de bodem terechtkomen en verder groeien. In het andere geval verspreidt de zaailing zich drijvende en zelfs na een jaar ergens vestigen.

Een nieuw mangrovebos kan zo ontstaan. Vogeluitwerpselen op de mangroves worden soms verzameld en als meststof (guano) benut. Papegaaien eten graag mangroveblad om een goede balans in hun zouthuishouding te bewaren. Het kappen op grote schaal voor de winning van houtskool en looistof vormt wereldwijd een bedreiging voor de mangrovebossen evenals de aanleg van garnalenkwekerijen.

Dicht langs de oever varende ontdekken we de Pacifische Zwarte Buizerd (Mangrove Black-Hawk, *Buteogallus subtilis*), die toepasselijk in zijn zwarte pak op een tak in een mangrove zit.

"Kingfisher! Kingfisher!"...wordt er geroepen. "Waar?"..."Op 11 uur!" Kijkers worden snel gericht,... "Belted Kingfisher" roept een kenner. Een voedselrijke lagune is een prima habitat voor zowel Bandijsvogel (Belted Kingfisher, *Ceryle alcyon*), Amerikaanse reuzenijsvogel (Ringed Kingfisher, *Ceryle torquata*), als Amerikaanse Fregatvogel (Magnificent Frigatebird, *Fregata magnificens*). Een groep fregatvogels bevindt zich in een boom dieper in de lagune en laat zich, speciaal voor de fotografen onder ons, dicht benaderen. Dit is het keerpunt van de tocht.

Op de terugweg weet de schipper een groepje vleermuizen te zitten. In lijnformatie rusten ze onder een boomtak. Het mannetje hecht duidelijk aan zijn privacy en zit op ca. 20 cm afstand zijn vier harendames te bewonderen. Na dit oponthoud krijgt de schipper haast. Het gaat nu op topsnelheid terug, de boeg slaat met flinke klappen op het water en werpt een gordijn van waterdruppels langszij. Teruggekeerd bij de aanlegsteiger, staat de volgende groep Nederlandse toeristen al voor hem klaar. De toeristen vormen hier de kurk waar de economie op drijft.

Na een smakelijke lunch stappen we om 15.00 uur in voor een 'tractor cart ride'. De zoon van de eigenaar van La Ensenada heeft zich speciaal deze middag uit zijn werk als architect vrijgemaakt om ons rond te leiden. Zijn vader kocht, met vooruitziende blik, in de ongetwijfeld goedkope tijd, als immigrant uit het Italiaanse Verona, het uitgestrekte gebied.

Tijdens de rit wijst Margherita ons zowel op de symboolboom van Costa Rica, de Guanacaste (*Enterolobium cyclocarpum*) als op de witbloeiende Tabebuia, verwant aan de bekende geelbloeiende (*Tabebuia ochracea*) en op het gebruik dat van de Viscoyolpalm wordt gemaakt. Uit deze palm wordt een alcoholhoudende drank bereid, die een kater tot de 2^e of 3^e dag uitstelt. Om die reden wordt er vooral in de Heilige Week gebruik van gemaakt.

Een Kuifcaracara (Crested Caracara, *Caracara cheriway*) met een merkwaardig blaasachtig vormsel aan zijn keel bevindt zich in een boom recht voor ons. De medici in de groep zijn voorzichtig met het stellen van een diagnose op deze afstand.

Bij een poel in een soort coulissenlandschap, bevinden zich Jacana's (Northern Jacanas, *Jacana spinosa*), een Groene Reiger (Green Heron, *Butorides virescens*), Grote Zilverreigers (Great Egrets, *Casmerodius albus*), strandlopers en zit een groep Kaalkopoevevaarders (Woodstorks, *Mycteria americana*) in de bomen. We passeren een teakhoutplantage, waar Nederland een financiële bijdrage aan levert in het kader van de CO₂-emissiereductie via het uitruilprincipe van het Kyoto-Verdrag.

Een terrein met zoutpannen is de volgende verrassing. Hier wordt gedurende drie maanden per jaar zeewater, dat door zonnewarmte tot ca. 95% is ingedikt tot een zoutbrij, na een week in zakken geschept en naar een zoutfabriek getransporteerd voor zuivering. De jaaropbrengst bedraagt 14000 zakken van 45 kg.

Er volgen nog meer verrassingen: een Baltimoretroepiaal (Baltimore Oriole, *Icterus galbula*), een Nachtzwaluw (Pauraque, *Nyctidromus albicollis*) door camouflagekleuren onopvallend op een boomtak liggend, maar ook een nestje jonge konijntjes met het dons van de moeder erover, waar we bijna bovenop gaan staan. Lopende naar een moerasachtig terrein; komen we ogen tekort om alle dieren, die zich bij de indrogende poelen en omringende bomen en struiken bevinden te ontdekken. Een Kaalkopoeivaar probeert in een langdurige martelpartij een grote vis hapklaar in de voor hem goede richting te 'snavelen'. Krokodillen liggen roerloos vlakbij fouragende steltlopers. Door de trage leefwijze blijkt een krokodil per week aan één tot twee vogels of vissen, van gemiddelde grootte, voldoende voedsel te hebben.

Onze tractortocht gaat verder; hoog in een boom speurt een Lachvalk (Laughing Falcon, *Herpetotheres cachinnans*) de omgeving af. Het voedselpatroon van deze vogel is niet tot slangen, hagedissen en knaagdieren beperkt, ook 'groen' van de Mangotree, dat rijk aan voedingsstoffen is, vormt een bestanddeel. De tractor stopt op een heuveltop, die ons niet alleen een fraai uitzicht geeft op de kleuren en vormen bij de ondergaande zon, maar ons bovendien verlost met een uitnodigende tafel voorzien van een aangekleed aperitief. Na korte oefening hebben we onze geest verrijkt met de onder bijpassend manueel uitspreken van de hier gebruikelijke spreuk: ' arriba!... abajo!..... al centro!..... al dentro! In deze goede stemming is de terugtocht naar La Ensenada slechts een peulenschil.

Tegen het einde van het diner zet Margherita ons weer met beide benen op de grond: "Prepare yourself psychologically for the trip of tomorrow. You can go in shorts, but don't forget sun lotion and insect repellent".

Jan Boersma

18 februari 2005

La Ensenada > Arenal Observatory > Montaña de Fuego

Ieder begint deze dag op zijn eigen manier, om elkaar om 7 uur aan het ontbijt te treffen. Om 8 uur vertrek. Net nadat we La Ensenada achter ons gelaten hebben wordt er al "Álto" geroepen voor 2 toekans.

Het is oppassen voor Alex want hier lopen paarden en een kalf los langs de weg, en de zandweg vraagt ook extra stuurmanskunst. Eenmaal op de Pan-American Highway ging het weer noordwaarts tot Las Cañas. Hier namen wij de weg om het stuwmeer: Laguna de Arenal. Onderweg hadden enige forse buien al gezorgd dat we zeer tevreden waren met onze solide bus.

De overgang van droog naar nat tropisch oerwoud werd hier oprecht duidelijk. De wegbermen waren nu gestoffeerd met Vlijtige-Liesjes en de voor ons bekende kamerplanten in reuzeafmetingen. De weg was niet van geweldige kwaliteit maar Alex swingde er goed tussen door. Bij mooi weer zou je hier prachtige uitzichten hebben.

De ochtendrit eindigde in de Arenal Observatory Lodge. En er was wat te bekijken!! Buiten, vlak achter de ramen van de eetzaal waren 2 snoepbomen geplaatst voor de kleurrijke vogeltjes. Aan de takken zaten schijven meloen, papaja's en mango's geprikt. Dit lokvoer werkte perfect. De foto-boys hadden er wat moeite mee om de tanagers en seedeaters op zo'n onnatuurlijke plaats te fotograferen.

Na de lunch, waar steeds wisselende mensen ontbraken en de andere zich te goed deden aan de voortreffelijke vruchtensappen, riep de altijd enthousiaste Margherita ons voor een tour

door de botanische tuinen. Onder het ruisen van de regen heeft ze ons weer veel uitgelegd en aangewezen.

Ieder was zeer in de weer om zich te beschermen tegen de hoosbuien en zo bleef Dirk ook achter in eenabri om wat uit z'n rugzak te halen. Bij het insteken van z'n hand in de voorzak werd hij gebeten en hing er een schorpioen aan zijn hand. Die werd terstond dood getrapt maar was het ook gevaarlijk??? Gelukkig komen in dit gebied geen giftige schorpioenen voor maar je krijgt er wel een dikke hand van. Na een uurtje kwamen er 8 verzopen katten uit de tuin en in de bus waardoor de ruiten meteen besloegen. Tot 2x toe is er getracht om langs de weg wat te vogelen maar 2x zijn we afgestraft met een plensbui. Bij een toeristenoploopje langs de weg stopten we even, waarop de leider van de groep enthousiast kwam melden dat ze een Jacana (Northern Jacana, *Jacana spinosa*) hadden gespot, waarop de hele bus "Boeeee!" riep en doorreed, de man verbouwereerd achterlatend.

Weer een oploopje, maar nu was het voor een Drietenige Luijaard (Brown-throated Three-toed Sloth, *Bradypus variegatus*) die z'n aard niet verloochende en lui hing te wezen. Na enig speurwerk werd in de buurboom nog z'n lui geval ontdekt. Zo'n beest blijft zijn gehele leven in de bomen en voedt zich met bladeren. Alleen 1x per week komt hij naar de grond om als een poes zijn behoefte te doen. Het eind doel kwam in zicht en dat was puur genieten. De bus dropte ons bij de Hotsprings waar we ons, voorzien van grote handdoeken in de warme poelen lieten zakken. De temperaturen liepen in de diverse baden op van 32 tot 40graden. Als top-punt van luxe kregen wij een cocktail, aangeboden door Erik.

Als 11 zachtroze warm en schone baby's zaten we een uur later aan het diner van Resort Montana de Fuego. Hier geen buffet maar bediening dus wat meer calorieën dan je zelf zou nemen. Iedereen is door de aanloopperiode heen en zo is het een gezellige groep die zo hier en daar kritiek kan verdragen.

Mien de Broekert

19 februari 2005

Montaña de Fuego > Hotel Tilajari > Muelle > Selva Verde

Het hotel is mooi, met een prachtig uitzicht per huisje; alleen de Arenal zit in de wolken, de lucht is grijs en het is mistig. Vanaf het balkon zien we een paar mooie vogels zoals Zwartsnaveltoekan (Black-mandibled Toucan, *Ramphastos ambiguus*) en de Zwartwangs-pecht (Black-cheeked Woodpecker, *Melanerpes pucherani*). Na wederom een enorm ontbijt gaan we afrekenen, want we hebben ieder een glaasje wijn gedronken bij het diner de vorige avond. De rekening was aardig gepeperd.

Op weg van Arenal naar Selva Verde vertelt Margherita weer over de bomen en roept er tussen door wat voor vogels ze ziet en volgens mij ziet ze ze allemaal. Onderweg gestopt bij Hotel Tilajari, gekeken naar de vogels, daar de kruidentuin bezocht en de Carambolaboom met de vruchten eraan gefotografeerd. Zo ook de Ananas. Daarna naar de vlindertuin.

De volgende stop was bij de brug bij Muelle met de Groene Leguanen (Green Iguanas, *Iguana iguana*). Het weer zit tegen: de regen komt met bakken uit de lucht. Gelukkig is het een reisdag. Rond half twaalf komen we aan in Selva Verde. Jammer genoeg zijn de kamers nog niet klaar en tot de lunch zitten we op een overdekt terras met uitzicht over de Sarapiquí te genieten en zien dan een Amerikaanse Reuzenijsvogel (Ringed Kingfisher, *Ceryle torquata*). Ver na de lunch, als we eindelijk naar onze kamers gaan waar we met overdekte buitengangen naar toe gaan, zien we de Gouden Pijlgifkikker (Golden Poisoned-dart Frog, *Dendrobates auratus*) en de Aardbijkikker (Blue-jeans Frog, *Dendrobates pumilio*).

De luchtvochtigheid is erg hoog: mijn bril beslaat bij de minste inspanning. We zijn, toen we eenmaal onze bagage kwijt waren in onze kamers, gaan lopen; het blijft mooi alle bomen begroeid te zien met bromelia's, slingerplanten. Alles is mooi vol.

Tenslotte nóg een Aardbeikikker gezien, de kikkers zijn vergeleken bij ons erg klein maar schitterend van kleur. Het is bijna zeven uur: tijd voor het diner. Morgen begint een lange La Selva-dag.

Carla Meijer

IMPRESSIES VAN HET TWEEDE DEEL VAN DE EERSTE WEEK (16 – 19 februari 2005)

↑
Jabiroes (Jabiru's) in Palo Verde

↑
Visarend op de uitkijk in de Golfo de Nicoya

Wenkbrauwmotmot (Turquoise-browed Motmot)
bij La Ensenada

↑
Mannetje Mantelbrulaap (Mantled Howler Monkey
in La Ensenada

↑ Vlekrugtroepiaal (Streak-backed Oriole) in La Ensenada

↑ Pauraque (Common Pauraque) bij La Ensenada

← Aardbeikkikertje (Blue Jeans Frog) en Gouden Pijlgifkikker (Golden Poison-dart Frog), beide in Selva Verde →

Zonsondergang vanaf El Mirador met uitzicht op de zoutwinning bij La Ensenada

↑
Smaragdtangara (Emerald Tanager) bij Arenal Observatory

↑
Groene Suikervogel (Green Honeycreeper) bij Arenal Observatory

Drietenige Luiard (Brown-throated Three-toed Sloth) →
langs de weg van Volcan Arenal naar La Fortuna

←
Dikbekorganist (Thick-billed Euphonia) bij Arenal Observatory

Na een aangename nachtrust word ik wakker met de geluiden van de omringende natuur en het gepiep van mijn wekkertje. Ik besluit om voorafgaand aan het ontbijt de omgeving van ons verblijf, Selva Verde, te verkennen. Dat levert me onder mee een Goudsnavelgors (Orange-billed Sparrow, *Arremon aurantirostris*), een Purpermaskertangara (Golden-hooded Tanager, *Tangara larvata*), een paartje Zeemstuitzangers (Buff-rumped Warblers, *Basileuterus fulvicauda*) en een Paarskruinfeeënkolibrie (Purple-crowned Fairy, *Heliothryx barroti*) op. Na het ontbijt – vandaag extra vroeg om zoveel mogelijk gebruik te maken van de ochtend – maakt iedereen zich op voor de excursie van deze dag, La Selva. La Selva is een tropisch regenwoud dat grenst aan het Parque Nacional Braulio Carrillo en dat wordt beheerd door het La Selva Biological Station, een instituut dat allerlei biologisch onderzoek verricht met betrekking tot tropische bossen en hun flora en fauna.

De busrit naar La Selva is kort en we besluiten ruimschoots voor het toegangshek uit te stappen, zodat we de bossen langs de toegangsweg kunnen verkennen. Vóór ons is een andere groep – met voornamelijk vogelaars – op hetzelfde idee gekomen: we zien ze een paar honderd meter voor ons uit aandachtig naar de boomtoppen turen. Wat blijkt? Ze kijken naar een Hoffmanns Luijaard (Hoffmann's Two-toed Sloth, *Choloepus hoffmanni*). Na enig aandachtig turen ziet iedereen het dier in de bomen hangen, opgerold als een groenige bal. Die groene kleur komt van de algen die zich aan de vacht van het dier zijn gaan hechten.

De samenwerking met de ander groep is opnieuw profijtelijk, wanneer hun gids in de verte – vór voorbij het toegangshek – een Sneeuwcootinga (Snowy Cotinga, *Carpodectes nitidus*) ontdekt, een prachtig sneeuw wit vogeltje, bovenop de top van de kruin van een boom. Hoewel erg ver verwijderd, blijkt de vogel fraai te zien in de telescopen die staan opgesteld. Met behulp van mijn digitale camera slaag ik erin enkele foto's te maken met behulp van de techniek van het "digiscopen", d.w.z. het digitaal fotograferen via een telescoop. De resultaten blijken later redelijk, zeker gezien de enorme afstand waarop de vogel zich bevindt (misschien wel een halve kilometer).

De wandeling naar het hoofdgebouw van La Selva, van waaruit de excursies dieper het bos in zullen plaatsvinden, levert verder nog vogelsoorten op als Langstaarttiran (Long-tailed Tyrant, *Colonia colonus*), Tijgerwinterkoning (Banded-backed Wren, *Campylorhynchus zonatus*), Roetspecht (Smoky-brown Woodpecker, *Veniliornis fumigatus*), Witkopmargrietje (White-crowned Parrot, *Pionus senilis*) en Geelwangamazone (Red-lored Parrot, *Amazona autumnalis*).

Bij het hoofdgebouw krijgen we een korte uitleg over gebied van La Selva en de activiteiten van het Biological Station, maar iedereen staat al te trappelen om op pad te gaan. Maar niet voordat alle formaliteiten zijn vervuld: ook hier moeten we een formulier invullen met allerlei wetenswaardigheden over onze persoon en ons doel in La Selva. Onze gids van die dag wijst ons en passant nog op een Blauwborstkolibrie (Blue-chested Hummingbird, *Polyerata amabilis*) en een Paarskopkolibrie (Violet-headed Hummingbird, *Klais guimeti*).

De dag wordt opgedeeld in drieën: eerst een ochtendwandeling over een trail in het gebied, daarna de lunch in het hoofdgebouw en als laatste een middagwandeling in een andere gedeelte van La Selva. De grens tussen het openbare bezoekersgedeelte en het afgesloten gebied, waar bezoekers alleen toegang hebben onder begeleiding van een gids van het Biological Station, wordt gevormd door een riviertje: de overtocht wordt verzorgd door een lange stalen hangbrug. Langs de rivier zijn nog goed de sporen te zien van de grote overstromingen die enkele weken daarvoor het Caribische gedeelte van Costa Rica hebben geteisterd. Aan de overkant staan een paar gebouwen die dienst doen als onderzoekscentrum en als verblijfplaats voor de onderzoekers. De gids vraagt ons nergens aan te komen en bij elkaar te blijven om de

lopende onderzoeken niet te verstoren. Een Anolis (hagedis van het geslacht *Norops*) is zo vriendelijk om zich aan ons te tonen.

Dan gaan we dieper het bos in. Onze gids blijkt nog niet zo lang in La Selva werkzaam te zijn. Hij is goed op de hoogte van de flora, maar de vogels die we om ons heen zien en vooral horen, bezorgen hem duidelijk wat meer moeite. Toch weet hij ons een paar Rasterstaart- en Zwartkeeltrogons (Slaty-tailed en Black-throated Trogons, *Trogon massena* en *T. rufus*) te laten zien en we staat wat langer stil bij een opgewonden Zwartstaartmuggensluiper (Long-billed Gnatcatcher, *Ramphocaenus melanurus*).

Op een open stuk heb ik de gelegenheid om omhoog te kijken naar de blauwe hemel en kijkt prompt naar het vliegbeeld van een grote witte vogel: "Koningsgier" flitst het door mijn hoofd (King Vulture, *Sarcoramphus papa*). En waarachtig. Gauw roep ik de rest van de groep. De meesten hebben nog de gelegenheid om het beest te bewonderen, voordat hij uit beeld cirkelt op de thermiek.

Het absolute hoogtepunt van de ochtendwandeling is de Vale Reuzennachtzwaluw (Great Potoo, *Nyctibius grandis*), die schijnbaar doodstil op een tak zit. Ontzettend goed gecamoufleerd als afgebroken tak. Levert een paar prachtige plaatjes op. Dat de vogel springlevend is, bewijst hij op een gegeven moment door zich even te poetsen. Dit hoogtepunt wordt bovendien nog eventjes aangevuld met het rauwe gekrijs van een paar overvliegende Buffons Ara's (Great Green Macaws, *Ara ambigu*), een hoopvol geluid voor La Selva. Deze arasoort is namelijk ernstig bedreigd, doordat hij vooral afhankelijk is van de *Dipteryx*-boom, zowel voor zijn voedsel als voor nestgelegenheid. Deze boomsoort wordt steeds schaarser door verdergaande ontbossing, wat dus gevolgen heeft voor de aantallen ara's.

Tegen het einde van de ochtendexcursie komen we weer bij de grote hangbrug aan. Daar zijn we getuige van een grote trekbeweging van Kalkoengieren (Turkey Vultures, *Cathartes aureus*). Circa 100 exemplaren hebben verderop gebruikt gemaakt van de thermiek, waardoor ze op grote hoogte zijn komen te vliegen en vervolgens "abseilen" in noordelijke richting, op weg naar hun zomerverblijf in de VS. Aan het eind van de brug kom ik de gids tegen met wie ik vorig jaar het gebied ben ingegaan. Hij herkent me direct (tja, wat wil je, met al die apparatuur die ik meedraag, val je nu eenmaal op) en komt een praatje met me maken. Hij blijkt met zijn groep een paar minuten geleden op de hangbrug een laag-overvliegende Zwartwitte Kuifarend (Black-and-white Hawk-Eagle, *Spizastur melanoleucos*) te hebben gezien. Ik feliciteer hem met die benijdenswaardige waarneming, maar prijs mezelf gelukkig met de dingen die ik die ochtend zelf heb mogen zien.

In de mensa van het hoofdverblijf gebruiken we de lunch en rusten we wat uit voor de middagexcursie. Ook de boeken-en souvenirshop wordt door velen bezocht.

De middagwandeling begint een beetje gezapig: onze gids besluit in eerste instantie om aan deze kant van de rivier te blijven omdat het daar wat meer open is, maar het blijkt al gauw dat het daar te warm is. Uiteindelijk steken we toch weer de hangbrug over op weg naar het eigenlijke bos.

Op een grasveld bij één van de onderzoeksgebouwen ligt een groepje Halsbandpekari's (Collared Peccaries, *Dicotyles tajacu*) te slapen in de zon. Onze gids waarschuwt ons niet te dicht bij te komen: pekari's hebben de reputatie onberekenbaar te zijn in hun gedrag; ze schijnen niet te aarzelen om mensen aan te vallen. Dat zal ongetwijfeld zo zijn, maar deze groep gedraagt zich erg tam en kunnen dicht genoeg benaderd worden voor een paar leuke foto's. Ik zelf vermoed dat deze dieren het nodige krijgen toegestopt van de onderzoekers. Datzelfde vermoed ik ook van de Witsnuitneusbeer (White-nosed Coati, *Nasua narica*), die rond de gebouwen scharrelt.

We wanderen dieper het bos in. Het is goed te merken dat vogels vooral 's ochtends actief zijn. We horen en zien veel minder dan tijdens de ochtendexcursie. Wel krijgen we nu een glimp te zien van een groepje vliegende Buffons Ara's (Great Green Macaws). Het tempo van onze groep en gids is helaas niet zo groot dat we erg diep het bos ingaan. Op een gegeven

moment is dan ook het tijdstip aangebroken om terug te keren op onze schreden: het voltooien van de rondwandeling waar we mee bezig zijn, zal te lang duren. Toch heeft La Selva nog enkele verrassingen voor ons in petto. Bij de hangbrug aangekomen zit in het struikgewas een Breedsnavelmotmot (Broad-billed Motmot, *Electron platyrhynchum*) en vlak ná de hangbrug krijgen we een mooi zicht op een Halsbandarassari (Collared Aracari, *Pteroglossus torquatus*). Bij nadere beschouwing blijkt de laatste echter gehavend: hij mist één oog. Toch blijft het een mooi beest.

Moe maar wel voldaan bedanken we onze gids en stappen we in onze bus. Het is schemerig als we weer bij Selva Verde aankomen. Na het diner zullen een aantal van ons zich terugtrekken om de vogel- en plantenlijsten bij te werken.

Erik Eggenkamp

Ook de andere levensvormen die La Selva voor ons in petto had – hoewel direct al teveel om op te merken – zijn vermelding waard. Waar, zoals op plantengebied, het repertoire van de gids van La Selva wat beperkt was, konden we steeds terugvallen op Margherita, die in bijzondere gevallen weer kon doorverwijzen naar de literatuur, zoals naar de met ons meereizende classic "Costa Rican Natural History".

Nog voor we op het terrein van het biologisch station aankomen heeft Carla een *Caligo* gespot. De twee uilenogen op de achtervleugels van deze formidabele vlinder zitten aan de onderzijde, en zijn dus in feite niet samen zichtbaar – reden voor de Costaricaanse vlinderkenner Philip DeVries om te denken dat oogtekeningen op vliedervleugels niet zozeer bedoeld zijn om aanvallen van vogels te ontmoedigen ('startle effect' theorie), als juist om vogels te laten mishappen door hen tot een aanval op de ogen uit te dagen, en Henderson's Field Guide ondersteunt dit idee met een foto van een gehavende *Caligo*. En zie: bij het voorbijvliegen van de *Caligo* deze ochtend, viel op dat een stuk van de achtervleugels ontbrak.

Het is nog even wennen: rond het biologisch station alhier kan niet zomaar gesproken worden over 'tropical rain forest'. Leslie Holdridge, voormalig eigenaar van La Selva zelfs, reserveerde deze benaming voor de paar alternatieve plekken op aarde, en wat wij als tropisch regenwoud kennen noemt hij veelal 'Tropical Wet Forest'. Hoewel zijn systeem bedoeld is om intercontinentale vergelijking mogelijk te maken, wordt het vooral op het Amerikaanse continent toegepast. Wel kennen we het allemaal; het is dankzij zijn indeling dat Costa Rica boogt op zo'n twaalf 'life zones'.

In tropical wet forest, zoals in La Selva, onderscheidt hij canopy trees (45-55 m hoog), sub-canopy trees (30-40 m hoog), en understory trees (10-25 m hoog); daaronder volgt nog de shrub layer (1,5-2,5 m hoog) en ground layer. Echter, naast 'Tropical Wet Forest' is er in La Selva een warme overgangsvorm van 'Tropical Premontane Wet Forest', dat wil zeggen lagere canopy trees, meest 30-40 m, en vaker bladverliezend in het droogste seizoen.

Eenmaal in het bos treffen we al snel de 'Bullet Ant' aan (*Paraponera clavata*, de roemruchte Giant Tropical Ant). Deze tot de neotropen beperkte mier voelt zich goed thuis bij de speciaal in La Selva dominant aanwezige boomsoort, de gavián. Hoewel we de soms ruim 2 cm grote werksters maar in één boom zien, een smal spoor volgend van en naar hun onderaardse verblijf, is direct aannemelijk dat je in dit woud vroeg of laat afleert om gedachtenloos tegen een boom te leunen.

De tot 40 meter hoge Gavián (*Pentaclethra macroloba*), een mimosa-achtige, slingert zijn giftige zaden weg door de kracht van de openspringende peul – de enige peul die een planteners kan breken – waarna beide peulhelften niet zelden als twee haviksvleugels boven de bladeren uit steken; gavián betekent dan ook 'havik'. Plankwortels komen in dit bos bij tal van boomsoorten voor, en een paar palmsoorten staan op steltwortels. *Socratea*, de 'walking palm', zou zich in de richting van een lichte plek kunnen verplaatsen met behulp van zijn steltwortels, maar hierover bestaat nog enige controverse. Tot de hoogste bomen van het

woud behoren de Mountain Almond (*Dipteryx panamensis*) en de Kapokboom (*Ceiba pentandra*), die hoogten van 60 resp. 65 meter kunnen bereiken, en dan als eenlingen boven de canopy uitgroeien ('emergent trees'). Wat hier beneden, op mensenniveau, het meest opvalt temidden van de stammen, is misschien wel de veelheid van Philodendrons en andere aronskelkachtigen.

Het bladerdak opent zich even wanneer we een kreek passeren, en beneden ons, in het zonlicht, vliegt met rustige slag de *Morpho peleides* boven het wateroppervlak. Op het brugje zijn donkergroene kussentjes aan de leuning te zien; dit blijkt geen mos te zijn. Naar de kleur te oordelen bestaan zij veeleer uit een millimeters dikke gemeenschap van oerplanten, met name cyanobacteriën, misschien gedijend dankzij een extra hoge luchtvochtigheid boven het water. Even voordat het pad een moeras in gaat wijst Margherita een *Luehea seemanni* aan, en deze laat zich, zij het met enige moeite, fotograferen vanaf het pad over het moeras. Dit is de boomsoort die Terry Erwin uitkoos om een schatting te kunnen maken van het aantal diersoorten op aarde (30 miljoen, later naar boven bijgesteld), en wel door te tellen hoeveel onbekende keversoorten hij uit de boom kon halen.

La Selva staat bekend om zijn rijkdom aan epifyten, maar ook palmen zijn opvallend goed vertegenwoordigd vergeleken met bossen elders. In het primaire bos (mature forest) is, net als de Gavilán, de palm *Welfia* een veel voorkomende verschijning. Terwijl ik verbaasd constateer dat een fraai groen diertje op een blad voor mij kenmerken van een kakkerlak draagt, en een schetsje wil maken, signaleert Margherita een Pierella (*P. helvetica*), een intrigerend ogende vlinder die hoog op mijn verlanglijstje stond. Helaas, ik ben te laat en heb het nakijken. We komen voorbij enkele zeer oude Terminalia-stammen. Van de *Terminalia oblonga*, een typische canopy tree, zijn ook de jongere exemplaren, door hun lichte en stukjes bast verliezende stam, vrij opvallend.

De *Dieffenbachia* naast onze voeten is in staat de geur van de peccari te produceren. Later zorgt een cacaoboom, onmiskenbaar door zijn uit de stam groeiende vruchten, voor verwarring: heeft op deze plaats de jungle een verlaten plantage teruggeclaimd, of hoort de cacao van nature in dit bos thuis, óf hebben dieren misschien de vruchten vanuit een plantage binnengehaald?

We laten de oude reuzenstammen pas achter ons als we opnieuw een kreek passeren, waar ditmaal een rivierschildpad (*Rhinoclemmys*) waakt. Daar gaan we een immense kathedraal van groene bladeren binnen, het Arboretum. Het is een voormalige cacaoplantage die, sinds de cacao is verwijderd, aan natuurliefhebbers een uniek zicht biedt op de hogere étages van het oorspronkelijke bos (potool!). Van dit oerbos zijn de hoge bomen ongemoeid gelaten om de plantage van schaduw te voorzien – de cacao is een vrij kleine understory tree – en na opheffen van de plantage staan daar nog steeds 650 bomen die samen zo'n 100 boomsoorten omvatten. Vanaf 1970 is een parkachtige ondergroei geplant die het totaal aantal boomsoorten op 240 heeft gebracht, ruim tweederde van de boomsoorten van La Selva, elke soort voorzien van naam. Omdat ook op grondniveau voor open ruimte is gezorgd, is goed te zien hoe groot het nest van bladsnijdermieren (*Atta*) hier is, en hoe lang de wegen zijn van de Army Ant (*Eciton*) als deze niet op het oorlogspad is, en een tweerichtingverkeer onderhoudt naar zijn – voor ons toch nog onzichtbaar gebleven – bivak. De gekromde kaken van deze krijgsmier zijn groot genoeg om een wond mee te hechten, demonstreert onze gids Leo onverschrokken, terwijl hij de kaken van een met spieren gevulde en van het lichaam gescheiden mierenkop in zijn vinger laat verdwijnen. Het heeft onze eetlust niet kunnen verminderen.

De *Stachytarpheta*, bij hotels populair als kolibri-lokker, staat ook bij de eetzaal van het biologisch station. Als er, goed gecamoufleerd, in de struik een mannetje van de Groene Suikervogel (Green Honeycreeper, *Chlorophanes spiza*) tevoorschijn sluipt, begrijp ik dat ik niet de enige ben die met belangstelling kijkt naar een langstaartige dikkopvlinder (*Urbanus* of 'n lookalike). De buisvormige bloemen van *Hamelia patens*, dichterbij de hangbrug, zijn rood – een teken temeer dat de plant op kolibribezoek rekent. Peuteren we de bloem van deze pio-

nierstruik open dan blijkt daarin een van nectar levende mijt (*Rhinoselus*) te huizen, die óók al het kolibri-bezoek tegemoet ziet, dit om naar een andere bloem te kunnen reizen in de neusholte van de vogel.

De weg terug het bos in voert langs een reeks bekende attracties als *Heliconia*'s en de Rode Passiebloem. Jammer genoeg laten juist de vele onbekende attracties zich moeilijker benoemen, al geven Leo en Margherita in de loop van de dag de namen van bomen als *Virola* en *Genipa*, de *Inga mertoniana* en *Hura crepitans*, en de *Castilla elastica* en Roostertail-palm (*Calyptranthes*). Maar wanneer ik bij een meer dan manshoge plant aan het pad vraag of Margherita deze toevallig kent (ja, waarschijnlijk *Myriocarpa*) besef ik tegelijk hoe leerzaam het is, in dit land met tienduizend plantensoorten, als ook zij het antwoord niet heeft, en hardop denkend laat blijken hoe zij te werk gaat om bij onbekende planten tot een oplossing te kunnen komen.

Vanaf een open plek in het bos vallen grote peulen op die 'aan lange draden' (kale stengels) uit de bomen hangen. Zulke lange kale stengels kunnen worden gevormd door *Mucuna*, één van de lianen waarvan de zaden soms als 'drift seeds' in zee worden teruggevonden. Nadat we stilstaan bij de Pejibaye (*Bactris gasipaes*, de stekelpalm) zien we op een volgende stam de orchidee *Encyclia chacaoensis* bloeien. De meeste van de 122 soorten orchideeën in La Selva komen echter in de canopy voor. Als een boom omvalt en zich in zijn kruin laat kijken zorgt dat altijd voor de nodige opwinding. Dit gebeurt tamelijk vaak, en zo kan elke paar jaar weer een orchidee aan de lijst worden toegevoegd. Nog talrijker dan de orchideeën, en eveneens veel in de bomen te vinden, zijn de varensoorten van La Selva. Enkele raadselachtige witte dradentrossen op het pad blijken afkomstig te zijn uit de bloemen van *Cyclanthaceae*, sprekend op palmen lijkende planten die hier vooral als epifyt onze aandacht trekken. Bij een *Heliconius*vlinder, niet de eerste vandaag, is opnieuw niet snel genoeg te zien of het nu echt een *Heliconius* is (zoals *H. hecale*), of een nabootser (zoals een *Ithomiide*) die eveneens giftig is, en aansluit bij de waarschuwingssignalen die de vogels al kennen. Nergens is dit verschijnsel ('müllerian mimicry') frappanter te zien dan hier in de neotropen, bij deze prachtige dieren.

's Avonds, bij de Selva Verde Lodge, is het weer bar weer. Ik vraag me af welke vogel een zó luide staccato-piep produceert. Een groepje Engelsen heeft op een kletsnat *Calathea*-blad de bron van het geluid gevonden, en richt de zaklantaarn op een kikkertje van nog geen 2,5 cm, de 'Tink-frog' (*Eleutherodactylus diastema*). In ruil willen zij de plaats zien waar ik de Zangcicade gevonden heb die, aan mijn shirt vastgeklampt, zijn vleugels oppompt (pas de volgende ochtend vliegt-ie weg). Ook deze avond zie ik maar weinig insecten op licht afkomen. Enkele ervan kan ik later deze week in de boeken bij CATIE thuisbrengen.

Rob Langeveld

21 februari 2005

Selva Verde > Puerto Viejo de Sarapiquí > Rio San Juan > Laguna Lodge Tortuguero

Om tien uur verlaten we La Selva Verde Lodge op weg naar Tortuguero. Even een korte stop in Puerto Viejo de Sarapiquí voor de bank en de plaatselijke AH. We hebben weer een flesje Salsa Lizano gekocht voor op de bruine bonen thuis. Zoals we dat hier bijna elke ochtend gebruiken, wanneer we bruine bonen met rijst eten.

De boottocht naar de Rio San Juan, de grensrivier met Nicaragua, start om half twaalf. De kapitein ziet na nog geen minuut varen een Spitsnuitkrokodil (American Crocodile, *Crocodylus acutus*) en laveert de boot meteen die kant op om hem ons te laten zien. Jammer genoeg verdwijnt hij in het water voor we hem allemaal hebben gezien. Het regent pijpenstelen; toch zien we zien veel vogels, vooral watervogels, zoals Kleine Blauwe Reigers (Little Blue Heron, *Egretta caerulea*), Amerikaanse Kleine Zilverreigers (Snowy Egrets, *Egretta thula*) en

een vrouwtje Blauwvleugeltaling (Blue-winged Teal, *Anas discors*). Het is 24°C, ondanks dat is het koud, de boot vaart ook met een grote vaart.

Aangekomen bij de douane van Nicaragua neemt Margherita onze paspoorten en gaat de boot uit om ze te laten zien. Voor 11 paspoorten heeft de douane een goed half uur nodig om ze te bekijken en om er stempels en zijn handtekening in te zetten. Wij zitten al die tijd keurig te wachten in de boot, er hangt een vreemd sfeertje. Als alles goed blijkt te zijn, mogen we even aan land om van het toilet gebruik te maken. Nou ja toilet, het is aardig primitief, we spoelen door met water uit een grote ton, dus waar hebben we het over. Ook het houten kantoor is aardig oud en voor onze begrippen minder dan onze oude schuren.

We moeten nog minstens een uur of twee varen voor we in Laguna Lodge aankomen. Maar als we goed en wel vertrokken zijn, liggen aan beide kanten van de rivier krokodillen. Onderweg worden nog meer krokodillen gezien. Na ongeveer een uur varen moet Margherita aan de volgende douanepost - die van Costa Rica - een papier overhandigen met onze namen erop. Nadat het even gestopt was met regenen komt het nu weer met bakken uit de lucht. Even een grote consternatie: Dirk was onderweg niet lekker geworden en had overgegeven op zijn ponscho die de meeste aan hadden tegen de regen en wind. Henny die voor hem zat, pakte voortvarend de spullen beet die anders ook vies zouden worden, en vouwde de ponscho zo dat Dirk er schoon uit zou kunnen en spoelde alles uit in de rivier. Dat was nog eens kordaat handelen! Aangekomen in Laguna Lodge bleek ook dat weer een mooi oord om te verblijven. Dirk is zijn bed ingedoken en wij zijn weer vogels en al het andere gaan bekijken en zo als altijd gaan eten.

Carla Meijer

22 februari 2005
Parque Nacional Tortuguero

Het werd een dag waarop het het grootste deel van de dag regende, behalve de twee maal 2½ uur dat we in open boten het gebied in gingen, tot ons geluk. Voor het ontbijt werd tussen de buien gevogeld bij de lodge. Een Zwarte Buizerd (Common Black Hawk, *Buteogallus anthracinus*) was niet schuw en liet zich bewonderen, we zouden er van deze soort nog meer zien deze dag. Een Rasterstaarttrogon (Slaty-tailed Trogon, *Trogon massena*) nam een douche in de stromende regen: met uitgespreide veren zoals wij dat alleen van zonnende vogels kennen. Tijdens het ontbijt met uitzicht op het water, kwam een Amerikaanse Slangenhalsvolge (*Anhinga*, *Anhinga anhinga*) langs: alleen het relatief kleine hoofd en de hals kwamen boven water.

Tijdens de boottocht werden eerste de randen van de grotere vaarwegen afgezocht en werden o.m. Brilkaaiman (Caiman, *Caiman crocodilus*) en Spitssnuitkrokodil (American Crocodile, *Crocodylus acutus*) en bij de brilkaaiman ook Groene Basiliken (Green Basilisk, *Basiliscus plumifrons*) gezien, en vele soorten reigerachtigen: nieuw voor ons waren twee soorten Tijgerroerdoppen (Tiger-herons). We zagen de grotere IJsvogels weer.

Het moerasbos leek, afgezien van de prominente *Raphia*-palmen en wat er bovenuit torende woudreuzen een onontwarbare groene massa, totdat we de kleinere vaarwegen in gingen en een betere indruk kregen. Hier zagen we de Groenbruine IJsvogel (Green-and-rufous Kingfisher, *Chloroceryle inda*) in zijn element. Het vaarweggetje naar het biologisch station, dat hier met deelneming van Canadezen opereert, was wonderschoon omdat hier de details van het moerasbos zo goed tot uiting kwamen en ook door het spiegeleffect van het zwarte (tannine-rijke, sedimentarme) water. "Wildlife" kregen we hier overigens niet te zien: het lijkt een algemeenheid dat de kans hier op in het regenwoud het grootst is aan de randen en in geïsoleerde bosgebieden.

IMPRESSIES VAN HET EERSTE DEEL VAN DE TWEDE WEEK
(20 – 22 februari 2005)

↑
Sneeuwotinga (Snowy Cotinga), digitaal gefotografeerd op ruim 800 meter afstand via de telescoop bij de ingang van La Selva

Vale Reuzennachtzwaluw (Great Potoo) →
in La Selva

Zwarte Rivierschildpad (Black River Turtle)
in La Selva

← Mannetje Violette Trogon (Violaceous Trogon)
in La Selva

Mangrovezwaluw (Mangrove Swallow) bij Tortuguero

Jonge Groene Basilisk (Green Basilisk) in Tortuguero National Park

Mexicaanse Tijgeroerdomp (Bare-throated Tiger Heron), zonnend in Tortuguero National Park →

↑
Halsbandpekari (Collared Pec-
cary) in La Selva

Spitssnuitkrokodil (American
Crocodile) in Tortuguero National
Park →

Wat vogels betreft zijn de inspanningen tijdens deze reis vooral gericht op het ontdekken van de Zwartkopsoldatenspreeuw (Red-breasted Blackbird, *Sturnella militaris*), die zich vooral zou ophouden in de weilandjes die af en toe het beeld van de aaneengesloten plantages onderbreken. Helaas, de Blackbird is blijkaar niet voor deze reis weggelegd. Maar dat wordt ruimschoots goedgemaakt met een schitterend Amerikaanse Grijze Wouw (White-tailed Kite, *Elanus leucurus*), die gezeten op een hoge paal vlak langs de weg door iedereen heel fraai kan worden bekenen.

Onderweg vertelt Margherita ons het nodige over de slangen die de bananenplantages bevolken en legt ons het verschil in kleurenpatroon uit tussen de Midden-Amerikaanse Koraalslang (Central American Coral Snake, *Micrurus nigrocinctus*) en de daarop gelijkende Melkslang (Milk Snake, *Lampropeltis triangulum*). De eerste is zeer giftig en heeft de nodige doden onder de plantagemedewerkers op zijn naam staan. De Melkslang daarentegen is niet giftig. Omdat beide soorten zoveel op elkaar lijken worden beide door de plaatselijke bevolking gedood, zodra die de kans krijgt. In het geval van de Melkslang is dat jammer, omdat die slang de giftige Koraalslang op zijn menu heeft staan en dus eigenlijk als een medestander van de plantagebevolking zou moeten worden beschouwd. Dat Costaricaten in ieder geval geen risico nemen met veelkleurige slangen, wordt een paar minuten later onderstreept door Alex, die een slang met een verdacht kleurpatroon onder de wielen krijgt. We vermoeden dat ook hij het zekere voor het onzekere heeft genomen. Bij het uitstappen zijn we nog net getuige van de laatste stuiptrekkingen van het beest en kunnen aan de hand van het kleurpatroon vaststellen dat het een (giftige) Midden-Amerikaanse Koraalslang betrof. Dat is al de tweede dode van deze dag.

Nog nadiscussiërend bereiken we het dorpje Batán, dat is gelegen aan de (verharde) hoofdweg die Puerto Limon aan de Caribische kust verbindt met de metropool van San José. We slaan de hoofdweg op en kunnen nu wat meer vaart gaan maken. In Siquirres stappen we uit om de lunch te gebruiken.

Na de lunch voert onze reis verder naar Turrialba. Het landschap is inmiddels veranderd in heuvels en op sommige plaatsen hebben we zicht op de vulkanen van de Cordillera Central. Vlak voor Turrialba rijden we langs CATIE, onze bestemming van morgen. Turrialba zelf is een middelgrote stad. In het midden ligt een klein vierkant parkje, waar we nog een sanitaire stop maken. Het parkje blijkt een groepje Finsch' Aratinga's (Crimson-fronted Parakeets, *Aratinga finschi*), een Zomertangara (Summer Tanager, *Piranga rubra*), een Roodsnavelduif (Red-billed Dove, *Columba flavivestris*) en een Dikbekorganist (Thick-billed Euphonia, *Euphonia lanirostris*) te herbergen.

Dan breekt de laatste etappe aan richting de Guayabo Lodge, even voorbij het dorpje Santa Cruz. Het gaat nu echt de bergen in. Het tempo van de bus gaat drastisch omlaag, niet in de laatste plaats door de soms onmogelijke vrachtwagens die ons ophouden. Ik ontkom er niet aan mijn reisgenoten wat meer zicht te bieden in mijn duisterste zieleroerselen als het gaat om langzaam rijdend verkeer, maar kan helaas op weinig begrip van die kant rekenen. Ik troost mij met de gedachte dat ook een bekwaam vogelaar recht heeft op zijn zwakke momenten. Gelukkig toont Alex zich ook nu weer een zeer bekwaam chauffeur, die geen enkel risico neemt met zijn passagiers. Ik denk dat ik ook op deze plaats namens de hele groep bewondering in zijn richting mag uitspreken. Onderweg passeren we nog een doodgereden Witsnuitneusbeer (White-nosed Coati, *Nasua narica*). Dat is de derde dode vandaag. Ik besluit deze dag dan ook om te dopen tot El Día de Tres Muertes.

Aangekomen bij de Guayabo Lodge hebben we, nadat we ons in onze kamers hebben geïnstalleerd, nog een kleine twee uur de tijd voor het donker wordt. De meesten van ons besteden die tijd om in de tuin van de Lodge rond te lopen of een wandeling te maken in de nabijgelegen vallei. Naast de algemene vogelsoorten, zoals de Roodkruintiran (Social Flycatcher, *Myiozetetes similis*), Grote Kiskadie (Great Kiskadee, *Pitangus sulphuratus*), Tropische Konings-

tiran (Tropical Kingbird, *Tyrannus melancholicus*) en Grays Lijster (Clay-coloured Robin, *Turdus grayi*), zijn er in de omgeving veel vogelsoorten te zien die meer karakteristiek zijn voor het gebergte. Veel van deze soorten hebben we op de eerste dag ook al gezien rond Hotel Buena Vista, waar we op ongeveer dezelfde hoogte verbleven. Het is dan ook leuk om de kennismaking met de Blauwwitte Zwaluwen (Blue-and-white Swallows, *Pygochelidon cyanoleuca*), de Roodnekgorzen (Rufous-collared Sparrows, *Zonotrichia capensis*) en de Bruine Gaaïen (Brown Jays, *Cyanocorax morio*) te hernieuwen.

De Guayabo Lodge zelf is een kleine Nederlandse oase in Costa Rica. De lodge wordt geleid door Rossana, die ons in onze eigen taal verwelkomt. Rossana is zelf van origine Nederlandse, vandaar. Haar echtgenoot is directeur van het tropische instituut CATIE, dat we de volgende dag zullen bezoeken. Ook Rossana heeft een aantal jaren op het instituut gewerkt en zal ons morgen, samen met haar zoon, rondgeleiden. In de knusse salon rusten we nog wat uit in afwachting van het diner en bespreken we onze belevenissen van de afgelopen dag.

Erik Eggenkamp

24 februari 2005 Guayabo Loge > CATIE v.v.

De verbetering van het weer zet zich voort. De bewolking is verdwenen, zodat de zon al direct na opkomst schijnt. Voor de vogelaars is er vanaf zes uur de gelegenheid om in de omgeving van de lodge de eerste waarnemingen van de dag te doen. Het ontbijt is in afwijking van de gebruikelijke bonen met rijst, ditmaal "continental".

Om acht uur vertrekken we naar CATIE (*Centro Agronómico Tropical de Investigación y Enseñanza*). Dit bezoek is rechtstreeks geregeld door de KNNV. Direct na het passeren van de ingang stappen we uit en wandelen we langs de grote vijver richting hoofdgebouw. In en om de vijver ontdekken we een kaaiman en een assortiment watervogels. Ditmaal is het Amerikaans Purperhoen (Purple Gallinule, *Porphyryla martinica*) bijzonder goed te bekijken. Opvallend is de grote groep gieren die hoogte aan het maken is voor de trek naar het noorden.

In het hoofdgebouw worden we ontvangen met een uiteenzetting over CATIE. Het centrum is in 1942 met hulp van de USA opgericht. Het doet onderzoek naar de tropische landbouw en geeft onderwijs aan studenten uit geheel Latijns Amerika in landbouw, bosbouw en "wildlife" management. Het beschikt daarvoor over een botanische tuin met een oppervlakte van 45 hectare. Deze tuin bezoeken we onder de leiding van de Nederlands sprekende echtgenote van de directeur, die er ooit medewerkster is geweest en nu onze gastvrouw is in de lodge.

Naast een overzicht van economisch belangrijke gewassen als cacao, bananen en koffie krijgen we een tweetal verrassingen. Allereerst een bezoek aan een archeologische opgraving die ligt onder de cacaobomen. Een pre-Columbiaans graf is tot de rand gevuld met regenwater. Het hoogtepunt van de rondleiding is een uitstalling van vruchten van in de tuin aanwezige bomen en struiken. Een grote variatie aan vormen, kleuren en smaken is voor persoonlijk onderzoek beschikbaar. Uit een viertal voor ons onbekende vruchten is sap geperst, waarvan ieder kan proeven. De Araza (*Eugenia stipitata*), de vrucht met het hoogste vitamine C gehalte ter wereld, smaakt heerlijk. De tour wordt afgesloten met een smakelijke lunch in het cafetaria.

De middag is beschikbaar om naar eigen inzicht in te vullen. Het is nog steeds onbewolkt, bloedheet en de muggen zijn hyperactief. We vinden een schaduwrijk plekje in de omgeving van de vijver waar we nog eens goed naar de nestelende reigers en de Jacana's (Northern Jacanas, *Jacana spinosa*) met jongen kijken. Als de lucht wat gaat betrekken en de zon achter de wolken verdwijnt, is het een goed moment om de benen te strekken, maar het terrein is te groot om zelfs maar ten dele te voet te bestrijken. Een prima kopje cappuccino uit de kantine

Eenmaal binnen in de vertrekhal blijkt het heel druk, echt héél druk. Zodra iedereen is voorzien van een uitreisvisum (à \$ 26 p.p.) checken we in. Het kost me de nodige moeite om de groep bij elkaar te houden in de drukte, maar het lukt. Het inchecken verloopt helaas zeer traag, veel koffers worden met de hand gecontroleerd. Tja, we vliegen weer op de VS, dus veiligheid voor alles. Daarna denken we ongehinderd de douane-controle te kunnen passeren. MIS! Wat we aanzien voor een extra lange rij voor één van de incheck-balies blijkt de rij voor de douane-controle te zijn. Een beetje hardhandig worden we erop gewezen achteraan aan te sluiten. Het eind van de rij blijkt echter vër buiten de vertrekhal te liggen. Dat wordt wachten, uiteindelijk ruim een uur. Gelukkig waren we ruimschoots van tevoren aanwezig, dus we zullen niet in tijdproblemen komen. De lunchpakketten die we van Margherita hebben meegenomen, komen nu goed van pas. Na lang wachten bij de douane-controle aan te zijn gekomen, blijkt deze weinig voor te stellen. Onvoorstelbaar dat dat zo'n lange rij moet opleveren. Ook het boarden zal veel tijd vergen, maar uiteindelijk mogen we het vliegtuig in. Nu nog een paar uur vliegen naar Miami. In Miami aangekomen blijkt de douane daar zeer vervelend te zijn: sommigen van ons moeten de onduidelijke douanedocumenten tot drie keer toe opnieuw invullen; dat moet namelijk in één keer goed, zonder verbeteringen of doorhalingen. Ik ben opgelucht dat onze groep bij het boarden van onze vlucht naar Nederland nog steeds compleet blijkt te zijn. We mogen gelukkig snel instappen: het lange zitten gaat beginnen. Over 9 uur – het zal dan 27 februari zijn – zullen we landen op Schiphol.

Erik Eggenkamp

IMPRESSIES VAN HET TWEEDE EEL VAN DE TWEEDE WEEK (23 – 26 februari 2005)

← Jacana (Northern Jacana) bij de vijver van CATIE

←
Eikelspecht (Acorn
Woodpecker) in de
vallei van San Gerardo
de Dota

Jonge Slangenhalsvo-
gels (Anhinga's) op hun
nest in het Canal de
Tortuguero

Brilkaaiman (Caiman)
in de vijver van CATIE

↑
Cederpestvogels (Cederwaxwings) in de buurt van de
Guayabo Lodge

↑
Langstaartzijdevliegenvanger (Long-tailed Silky Flycatcher) in San Gerardo de Dota

↑
Amerikaans Purperhoen (Purple Gallinule) bij CATIE

← Vrouwje Quetzal (Resplendent Quetzal) in San Gerardo de Dota

(volgende blz:
Mannetje Quetzal (Resplendent Quetzal) in San Gerardo de Dota)

Grijsstaartjuweelkolibrie (Grey-tailed Mountain-gem) in San Gerardo de Dota
(links vrouwtje rechts mannetje)

